

підгрунтям для роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська О. В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: Методичні рекомендації. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с.
2. Барановська О. В. Інформаційна компетенція – ключова компетенція випускника профільної школи. ЦППО. [Електронний ресурс]. — 18 грудня 2006. — URL <http://www.cippe.edu.ua/forum/viewtopic.php?t=120&highlight=&sid=783d986e99a9c663498106...>
3. Барановська О. В. Уміння читати з розумінням: компенсація освітніх втрат учнів початкової школи в умовах воєнного часу. *Зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р.* / за наук. ред. доктора педагогічних наук професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; доктора педагогічних наук професора О. Малихіна. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 78-82.
4. Барановська О. Формування інформаційної культури учня. *Шлях освіти.* №3. 31–34. 2000.
5. Барановська О. Формування наскрізних умінь учнів 3-4 класів. *Диференціація роботи учнів початкової школи з навчальними текстами: від читання до текстотворення:* зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2021 року (електронне видання) / за наук. ред. докт. пед. н., проф. О. В. Малихіна, канд. пед. н., старш. наук. співр. Л. М. Шевчук. Київ – Харків: АССА. 119 с. 9–15.
6. Почупайло О. В. Інформаційні вміння – складова навчальної культури учня. *Педагогіка і психологія.* № 4. 95–102. 1996.
7. Почупайло О. В. Програма формування читацьких умінь у школярів. *Початкова школа.* № 10. 29–38.1997.
8. Почупайло О. В. Формування читацьких умінь в учнів I–IV класів. ... дис. канд. пед наук. – К., 1994. – 179 с.

Головко С. Г.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Одним із пріоритетних напрямів як на рівні державної політики в галузі освіти, так і організаційно-педагогічної діяльності конкретного закладу загальної середньої освіти в сучасних умовах є вироблення ефективних практичних механізмів діагностики та подолання освітніх втрат, що виникли на тлі широкого запровадження дистанційного навчання під час карантину та посилюються в умовах воєнного часу.

Важливість ролі педагогічних колективів у розв'язанні проблеми подолання освітніх втрат відзначено за результатами слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. Рекомендації закладам загальної середньої освіти стосуються, зокрема, забезпечення моніторингу результатів навчання здобувачів освіти з використанням діагностичного інструментарію, здійснення адаптивного та гнучкого планування з перерозподілом навчального часу між елементами навчального матеріалу, розроблення навчальних програм, коригування змісту та результатів навчання з урахуванням виявлених освітніх втрат, розроблення різнорівневих завдань, створення методичних систем підтримки індивідуальної освітньої траєкторії учнів, посилення підтримки педагогічних працівників щодо підвищення їх кваліфікації та професійних навичок реалізації методики змішаного навчання. Також увагу акцентовано на необхідності посилення шкільної автономії та

взаємодії й співпраці педагогічного колективу (Про затвердження Рекомендацій, 2023, с. 9) та розроблення закладом освіти стратегії адаптації освітнього процесу до роботи в умовах зміни режимів навчання (Про затвердження Рекомендацій, 2023, с. 20).

Аналіз цих напрямів діяльності закладу загальної середньої освіти в контексті подолання освітніх втрат дає можливість зробити висновок, що їх досягнення значною мірою корелює з ефективністю внутрішньої системи забезпечення якості, яка функціонує за такими основними напрямами, як освітнє середовище, система оцінювання здобувачів освіти, діяльність педагогічних працівників та управлінські процеси закладу освіти. Оскільки згідно з методичними рекомендаціями (Про затвердження Методичних рекомендацій, 2020) вона спрямована на підвищення якості освітніх послуг і забезпечення довіри до результатів навчання, організацію освітнього процесу на партнерських засадах його учасників та підтримку зворотнього зв'язку між ними щодо якості освіти, популяризація успішних освітніх практик та своєчасне реагування на виявлені проблеми, прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення якості освіти та освітньої діяльності, безперервне вдосконалення освітнього середовища, систему оцінювання навчальних досягнень учнів, методів і технологій педагогічної та управлінської діяльності, забезпечення готовності до змін з максимальним урахуванням суб'єктів освітнього процесу (Про затвердження Методичних рекомендацій, 2020).

Оскільки одним із ключових етапів формування та реалізації внутрішньої системи якості є самооцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти з метою їх подальшого вдосконалення, воно може бути використано й для діагностики освітніх втрат та визначення стратегії їх подолання на рівні конкретного учнівського колективу з урахуванням специфіки діяльності закладу загальної середньої освіти, його кадрових і матеріально-технічних ресурсів. Згідно з методичними рекомендаціями, самооцінювання може здійснюватися закладом освіти із використанням власних механізмів, що враховують його особливості. Об'єктом самооцінювання є результати внутрішніх моніторингових досліджень освітніх і управлінських процесів закладу освіти, що проводяться для з'ясування динаміки результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, якості викладання навчальних предметів та інтегрованих курсів тощо.

Самооцінювання передбачає збір та аналіз інформації шляхом спостереження (за освітнім середовищем, результативністю навчального заняття), опитування (анкетування, індивідуальне інтерв'ю, фокус-групове дослідження), вивчення документації, узагальнення результатів самооцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та їх обговорення.

Передбачено, що збирання та опрацювання інформації може здійснюватися з використанням засобів цифрових технологій, зокрема, в умовах віддаленого доступу учасників освітнього процесу. Розроблено рекомендації щодо способів та засобів моніторингу як ефективності проведення навчальних занять з конкретних предметів, так й освітнього процесу в цілому, а також освітнього середовища. Це дає можливість комплексно проаналізувати якість освіти у широкому контексті, зокрема, й щодо прогалін у навчанні, освітніх розривів та освітніх втрат. А також оцінити рівень професійної майстерності педагогів, визначити напрями її розвитку та механізми підтримки.

Оскільки внутрішня система забезпечення якості інституалізована на рівні конкретного закладу освіти та є невід'ємним складником його функціонування, її потенціал може бути достатньо ефективно використаний у контексті розв'язання проблеми діагностики та компенсації освітніх втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті на тему «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». (2023). *Рішення Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій*. URL: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38605.pdf>.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти. (2020). *Верховна Рада України*. Законодавство України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text>.

Дроздов Д. В.
Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ОСВІТНІ ВТРАТИ» В ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Агресія російської федерації проти України істотно вплинула на стан освітнього процесу вищої школи, спричинивши тимчасові перерви в навчанні, перехід на дистанційну/ змішану форму навчання, неможливість навчання через повітряні тривоги, відключення електроенергії, відсутність доступу до мережі Інтернет тощо. Значна кількість студентів була вимушена покинути країну в пошуках безпеки й стикнувся з мовним / мовленнєвим бар'єром.

Це створює довгострокові наслідки і для майбутнього студентів (зниження їхньої кваліфікації, що веде до неконкурентоспроможності на ринку праці), і для закладів вищої освіти (відтік студентів та викладачів, потреба адаптувати освітній процес до реалій війни), і для українського суспільства загалом (невідповідність знань студентів потребам післявоєнної відбудови України).

Передумовою оцінки освітніх втрат є надання визначення цьому терміну із закріпленням у відповідних нормативно-правових актах, адже станом на сьогодні термін «освітні втрати» не закріплений ані в Законах України «Про освіту» [7], «Про вищу освіту» [6] чи інших, ані в підзаконних нормативно-правових актах, що вказує на актуальність наукових пошуків за цією темою.

Унормування цього терміну дозволить встановити його співвідношення з поняттями «освіта», «навчальна діяльність», «навчальний процес» та іншими, уже зазначеними освітнім законодавством України.

Опрацювання поняття «освітні втрати» також передбачає його відмежування від інших понять, не тільки нормативно закріплених, але й тих, що є предметом наукового пізнання, зокрема й за кордоном.

Так, Публічний Словник освітніх реформ [2] тлумачить термін «освітні (навчальні) втрати» як втрату знань і навичок, регрес у навчанні через перерви або розриви в навчанні студента. Такі освітні явища, на думку джерела, можуть бути викликані різними чинниками – як надзвичайними зовнішніми причинами (війна, пандемія COVID-19 тощо) чи внутрішніми недоліками організації освітнього процесу (зокрема невдале планування розкладу навчань), так і суб'єктивними властивостями й обставинами навчання, притаманним усім чи більшості студентів (перебування на канікулах, пошук роботи на випускному курсі, що також спричиняють зниження знань).

У дослідженні консалтингової компанії «McKinsey», присвяченому впливу пандемії COVID-19 на освітній процес, вживається термін «незавершене навчання» – обставини, що перешкоджають можливості студентів освоїти навчальний матеріал типового навчального року [1].

У дослідженні «Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації», проведеному у грудні 2022 р. аналітичним центром «CEDOS», термін «освітні втрати» визначено як прогалини у знаннях і навичках, які виникають в учнівства під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків [5].